

УДК 339.138

Навроцька Т.А.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри менеджменту**Транспортного національного університету***ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ****INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN MACHINE BUILDING****АНОТАЦІЯ**

Сьогодні багато країн, що розвиваються, постали перед вибором шляху розвитку: або стати сировинним додатком до економік високорозвинених держав, або самим посісти гідне місце, вибираючи інноваційний шлях розвитку національної економіки. Хоча навіть і вибравши розвиток, ґрунтований на сировинній базі, країни з трансформаційними економіками можуть перетворити їх на високотехнологічні, уникаючи повної деградації. Світова практика доводить, що в країнах, які багаті на корисні копалини, а саме ліс, вуглеводні, метали, бурштин, руду, пріоритетом державної економічної політики вибирають інноваційне вдосконалення видобувної промисловості і повну диверсифікацію ринків збуту. Економічне зростання безпосередньо залежить від динаміки світової кон'юнктури на ключові види сировинних ресурсів.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, машинобудування, інноваційно-технологічний рівень, інноваційний процес, інвестиції.

АННОТАЦИЯ

Сегодня многие развивающиеся страны оказались перед выбором пути развития: либо стать сырьевым придатком к экономике высокоразвитых государств, либо занять достойное место, выбирая инновационный путь развития национальной экономики. Хотя даже и выбрав путь развития, основанный на сырьевой базе, страны с трансформационной экономикой могут превратить их в высокотехнологичные, избегая полной деградации. Мировая практика показывает, что в странах, которые богаты полезными ископаемыми, а именно лесом, углеводородами, металлами, янтарем, рудой, приоритетом государственной экономической политики выбирают инновационное совершенствование добывающей промышленности и полную диверсификацию рынков сбыта. Экономический рост напрямую зависит от динамики мировой конъюнктуры на ключевые виды сырьевых ресурсов.

Ключевые слова: инновация, инновационное развитие, машиностроение, инновационно-технологический уровень, инновационный процесс, инвестиции.

ANNOTATION

Today many developing countries face a choice of development path: either they can become a raw material supplement to the economies of the highly developed states, or take a decent place themselves, choosing an innovative way of developing the national economy. Although even with the choice of development, based on the raw material base, countries with transformational economies can turn them into high-tech, avoiding complete degradation. World practice proves that in countries rich in minerals such as forest, hydrocarbons, metals, amber, ore, the priority of state economic policy, they choose the innovative improvement of the extractive industry and the full diversification of the markets. Economic growth depends directly on the dynamics of the world market situation on key types of raw materials.

Keywords: innovation, innovation development, machine building, innovation-technological level, innovation process, investment.

Постановка проблеми. Інноваційний шлях розвитку національної економіки передбачає її кардинальну перебудову, перехід на іннова-

ційні моделі розвитку, освоєння енергоощадливих та енергоефективних технологій. Це безпосередньо пов'язано з машинобудівною галуззю. Саме машинобудування є базовим складником науково-технічного і виробничого потенціалу економіки. І головним завданням відродження економіки, на нашу думку, є саме модернізація машинобудування на основі інновацій, введення новітніх технологій та інноваційних наукових розробок. Це сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки на міжнародному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню тенденцій і закономірностей інноваційної діяльності та нерівномірності нововведень була присвячена значна кількість наукових праць таких вчених, як, зокрема, Г. Менш, Е. Менсфілд, С. Коваль, П. Друкер [1, с. 425], М. Портер [2, с. 96], Е. Майкл, А. Кляйнкнехт. У дослідженнях цих учених відобразилися прагнення інтеграції хвильових циклів з технологічними інноваціями, зумовленими розвитком науково-технічного прогресу, а також зі станом розвитку науки та освіти, інфраструктури і найбільш використовуваним ресурсом у розглянутий період хвильового циклу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ситуацію, що склалась тепер у вітчизняній галузі машинобудування, можна охарактеризувати як вкрай складну і загрозливу для ефективного розвитку загальної економіки. За останні десятиліття недостатньо уваги приділялось впровадженню передових новітніх технологій у судно- і верстатобудівництво, у виробництво машин, приладів та устаткування. Як незначний прогрес за останні кілька років можна назвати введення інноваційних технологій у вітчизняну авіабудівну та оборонну галузі.

Загалом стан українського машинобудування характеризується спрацюванням основних фондів та обладнання у важкій промисловості, що становить близько 60%, і втратою багатьох передових позицій на світовому ринку машинобудування. Продуктивність праці також бажає бути кращою, адже сьогодні Україна втричі відстає від показників розвинених країн, а середній рівень заробітної плати в 20 разів нижче від світових. Існують і внутрішні диспропорції оплати праці в машинобудуванні. Питома вага імпортного устаткування перевищує 50%, що

свідчить про висхідну залежність українського ринку від іноземних розробок.

Провідну роль у розвитку вітчизняного машинобудування має відігравати держава. У суспільстві, в наукових колах, у засобах масової інформації триває запекла дискусія щодо допустимого рівня втручання держави в економічні процеси. Узагальнено можна звести ці питання, що винесені на обговорення, до такого положення: чи не надто держава втручається в економіку, переводячи її на режим ручного керування, таким чином регулюючи ринкові відносини, і чи не намагається обмежити державні вкладення в економіку за рахунок іноземних інвестицій?

На наше глибоке переконання, на початковому етапі переходу від сировинної економіки до економіки знань неможливо обійтися без бюджетних асигнувань. І особливо в урахуванням того складного економічного становища, в якому перебуває сьогодні Україна. Для такого переходу потрібно сконцентруватись на фундаментальних наукових дослідженнях для накопичення прикладних знань і навичок та споживання їх як товару, інтелектуального продукту в найрізноманітніших формах (у технологіях, машинах, устаткуванні і матеріалах). Для цього і створюються технопарки та науково-дослідні структури в державних корпораціях. Схожі наукові парки вже давно успішно функціонують в європейських країнах і США та слугують основним джерелом зростання економіки і фундаментом для її переходу та розвитку в економіку знань. Всі без винятку високорозвинені країни захищають і підтримують національних виробників, бо це вигідно і з позицій економіки, і з позицій політичної незалежності. Якщо раціонально вкладати кошти, одержані з сировинної галузі, в транспортну інфраструктуру, новітні енергоощадні технології, у розвиток машинобудування тощо, то навряд чи це негативно позначиться на загальному становищі національної економіки. Однак теперішній стан української економіки говорить про протилежне. Високий рівень монополізації вітчизняних ринків, особливо цінова політика щодо природних монополій, якраз і є однією з причин спаду економіки, високого рівня інфляції, знецінення національної валюти – гривні.

Важливим завданням держави є надання широкої фінансової і розумної податкової підтримки тим промисловим галузям, в яких Україна ще тримає високі позиції. Для української економіки потрібні інноваційна революція, інноваційний прорив. Як свідчить міжнародний досвід, існує апробована концепція стратегічного інноваційного прориву. Зміст її полягає в тому, що необхідно вибирати ті перспективні напрями, в яких існує потенціал миттєвого, але не одномоментного, а саме довгострокового розвитку, а також виводити такі галузі на новий інноваційно-технологічний рівень. Потрібно сконцентрувати увагу на науковій складовій

такої концепції, щоб завдяки новітнім інноваційним відкриттям можна було б забезпечити його швидке втілення в практику промислових галузей. Враховуючи високий інтелектуальний рівень української науки, можна сказати, що цього реально досягти в нашій державі. Потрібно на державному рівні вводити і створювати виробничо-технічні системи новітнього інноваційного рівня.

У високорозвинених західних державах застосовуються четвертий-п'ятий уклади техніки і повним ходом розгортається введення техніки шостого покоління – біо- і нанотехнології. Так, життя одного технологічного укладу триває від семи до дванадцяти років. Якщо враховувати це, то за кілька років, приблизно до 2020 р., можна повсюдно ввести техніку четвертого укладу в українську економіку. А для досягнення цього потрібно прискореними темпами впроваджувати такі технології, паралельно розвиваючи технології п'ятого і шостого технологічних укладів.

Потрібно зосередити всю увагу на розвитку ключових напрямів шостого технологічного укладу, на тих розробках, що дадуть змогу українській економіці вийти на лідируючі позиції на світовому рівні. Приклади таких технологічних проривів широко відомі у світовій практиці, слід назвати Китай, Індію, Сінгапур, Тайвань. Ці держави за порівняно короткий строк змогли піднести власний інноваційний рівень і ввійти до числа технічно розвинених держав, і це, до речі, за рахунок випереджального зростання четвертого технологічного укладу. І це за рахунок спрямування всіх збережених резервів і конкурентних переваг!

Національна інноваційна система – це перш за все генерація знань, переведення їх в наукоємну продукцію. А для того, щоб це втілити, потрібні чіткі і зрозумілі правила та правові механізми, які регулюватимуть такий процес. В українському законодавстві діють певні нормативно-правові акти стосовно інноваційної діяльності, однак цілісної системи бракує. Досвід таких країн, як США, Фінляндія, країни Балтії, доводить, що нам конче потрібні закони про національну інноваційну систему, яка на законодавчому рівні закріпить і регулюватиме увесь комплекс правовідносин у цій сфері.

Для створення національної інноваційної системи необхідне ухвалення закону про інноваційну діяльність на перспективу. Інноваційний процес – це не лише генерація ідей, перетворених на знання, але й їх матеріалізація у виробництво. Порушення балансу в ході такої матеріалізації знань у виробництво може спричинити кількісні зміни у структурах, що беруть участь в інноваційному процесі. Без затребуваності промисловістю вітчизняна наука не здатна ефективно і динамічно розвиватись.

Сьогодні, як ніколи, актуальна щільна інтеграція і взаємодія науки та промисловості. Зростання виробництва неможливе без інтенсифіка-

ції запровадження інноваційних механізмів. В іншому разі промисловий комплекс не здатен до сприйняття інновацій і стає сировинним придатком для високорозвинених економік.

Парадоксальність розвитку вітчизняної економіки полягає в тому, що ми маємо надвисокий науковий потенціал, однак постачати на внутрішній ринок українські новітні технології та устаткування ми не можемо знову ж таки тому, що залежимо від імпорту високотехнологічних технологій.

Що ж стосується ситуації, яка склалась за останній період в машинобудуванні, то слід віддати належне, адже певні зрушення все ж таки є, попри критичне становище, що спостерігалось після кризи 2008 р. і 2013–2016 рр., у технічному стані, у фінансуванні галузі, в кадровому забезпеченні тощо. Втім, попри всі труднощі, вітчизняному промислому комплексу в окремих сферах, авіабудуванні, військовому секторі все ж вдається конкурувати з потужними науково-виробничими комплексами розвинених країн. З часом українські мововладці починають розуміти, що саме держава має формувати промислову політику, спрямовуючи потужні фінансові потоки на розвиток машинобудування. А це стосується як бюджетних ресурсів, так і приватних інвестицій.

Ще одне складне питання, що гальмує введення інновацій у вітчизняне виробництво, – це дефіцит висококваліфікованих кадрів. Не можна сказати, що такий людей немає в Україні, але їхньої кількості і рівня їхньої кваліфікації, що дали б змогу швидко ввести їх на нові лінії виробництва, явно бракує, як і бракує спеціалістів, що займаються інноваційним менеджментом.

Перехід на інноваційний шлях розвитку машинобудування потребує і вагомих інвестицій в людський капітал. На жаль, за останні роки була зруйнована система підготовки і перепідготовки професійно-технічних кадрів. Із щорічного випуску молодих спеціалістів технічних вищих закладів освіти на підприємства потрапляють одиниці з них, а інші шукають роботу не за фахом.

Ще один негативний кадровий чинник – відтік спеціалістів з підприємств за кордон. виправити таке становище допоможе довгострокова

державна програма, в якій будуть прописані конкретні засоби і шляхи, як підняти на високий рівень технічної спеціальності, зацікавити молодих людей ставати інженерами, майстрами виробництва високого класу. Першочергово важливо розробити науково обґрунтовані заходи зі збереження професійно-технічних шкіл, наукових шкіл і підготовки спеціалістів професій, що користуються високим попитом.

Сьогодні особливе значення має формування повноцінної системи правового забезпечення розвитку машинобудівної галузі. Для економіки важливо, які нові закони будуть прийняті найближчим часом. Такі законодавчі новації мають не лише відображати сучасні реалії, але й закладати фундамент на правову перспективу. Інноваційному розвитку потрібне інноваційне законодавство. Необхідно внести низку змін до чинних законів, щоб прискорити процес інтеграції науки, освіти і виробництва. Потрібні системне і комплексне оновлення законодавства у разі змін певного технологічного укладу економіки. І не менш важливо, щоб ухвалені інноваційні закони повністю відповідали національним інтересам України, сприяли формуванню прозорого бізнесового клімату для всіх без винятку учасників виробничої, науково-технічної, інвестиційної та інноваційної діяльності.

Висновки. Ситуацію на підприємствах машинобудування слід визначити як вкрай складну. Втім, також можна констатувати, що за умови зовнішньої фінансової підтримки промислового виробництва багатогалузевий машинобудівний комплекс України не лише відродиться, але й буде активно розвиватися та функціонувати на основі сучасних інноваційних технологій, а наша країна вже ніколи не втратить останньої надії посісти те місце в Європі, на яке вона не тільки сподівається, але й має повне право.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Друкер П. Эффективность управления. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер. – М. : Фаир-пресс, 1998. – 425 с.
2. Портер М. Стратегія конкуренції. Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М. Портер, Е. Майкл ; пер з англ. А. Олійник, Р.Скільський. – К. : Основи, 1998. – 390 с.